

5684

۱۹۹۵

۱۴۴

نویس

www.ketab.ir

گبه: هنر بداهه بافی

نسرین میرزالو

عنوان و نام پدیدآور: گبه: هنر بداهه‌بافی / نویسنده: نسرین میرزآلو.
مشخصات نشر: قم: بوکتاب، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۱۴۴ ص: ۱۴/۵، ۲۱/۵ س. م.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۱۸-۲۵-۳
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: گبه
موضوع: Gabbeh
موضوع: قالی و قالی‌بافی -- ایران
موضوع: Carpets -- Iran
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۳ م۹/الف NK۲۸۰۹
رده‌بندی دیوبی: ۷۴۶/۷
شماره کتابشناسی ملی: ۵۶۳۳۹۶۲

انتشارات بوکتاب

گبه: هنر بداهه‌بافی

نویسنده: نسرین میرزآلو
ویراست: حسین مطیع
طرح جلد: جواد واعظ
چاپ: شریعت
تاریخ انتشار: ۱۳۹۳ - نوبت چاپ: اول
شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه
قیمت: ۶۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۵۱۸-۲۵-۳
تهران: میدان انقلاب، خیابان شهدای ژاندارمری، پلاک: ۵۸.
طبقه اول. تلفن: ۰۲۱۶۶۴۸۴۱۷۹.
کلیه حقوق برای ناشر محفوظ است.

فهرست

۱۱	مقدمه
۱۳	انواع گبه
۱۴	انواع طرح‌های گبه
۱۴	طرح شیر
۱۴	طرح خشتی یا قابی شکل
۱۴	طرح حوض گبه
۱۴	طرح گل گبه
۱۵	طرح ایلاتی
۱۵	طرح درخت
۱۵	طرح راه راه
۱۵	طرح خانه در هم
۱۶	طرح کف ساده
۱۶	گبه در قدیم
۱۷	سوابق تاریخی فرش بختیاری
۱۹	طرح‌های رایج
۲۰	رنگ بندی

- ۲۰..... رنگرزی
- ۲۱..... منطقه جغرافیایی
- ۲۲..... ویژگی های گبه و تاریخچه آن
- ۲۲..... گلیمچه
- ۲۳..... بلاس
- ۲۴..... گبه
- ۲۵..... تاریخچه
- ۲۸..... فهمیدن مرغوبیت گبه
- ۳۱..... گبه های فارس
- ۴۰..... شناخت انواع گلیم و مواد و ابزار آنها
- ۴۱..... انواع گلیم
- ۴۲..... گلیم و گلیم مانند ها
- ۴۳..... دستگاه های بافت گلیم
- ۴۵..... توانایی شناخت ابزارهای گلیم بافی
- ۴۵..... انواع دار عمودی
- ۴۶..... اجزای تشکیل دهنده دار عمودی
- ۴۷..... ابزارهای مورد استفاده در گلیم بافی
- ۴۷..... ۱. دار
- ۴۷..... شناخت مواد گلیم بافی
- ۴۸..... روش شماره گذاری نخ با استفاده از سیستم متریک
- ۴۹..... پنبه
- ۴۹..... واکنش پنبه در برابر عوامل مختلف
- ۵۳..... ساخت و نصب دار
- ۵۴..... گبه های پتویی
- ۵۸..... انواع گلیم و فن بافت آنها

- ۵۹ بافت ساده (متعادل یا حصیربافت)
- ۵۹ بافت پودنما
- ۶۰ بافت چاکدار
- ۶۱ بافت دو پیچی (گلیم باف جفت قلاب)
- ۶۲ بافت پود اضافی و پود خمیده
- ۶۴ بافت ساده‌ی متعادل (حصیربافت)
- ۶۵ بافت پودنما
- ۶۵ بافت چاکدار
- ۶۶ بندهای دورگرد
- ۶۷ بافت دُم چپله‌ای و یک پیچی
- ۶۷ بافت دو پیچی
- ۶۸ بافت پود اضافی و پود خمیده
- ۶۹ بافت پودنما
- ۷۰ بافت تارنما
- ۷۰ بافت تار رو یا جاجیم بافت
- ۷۱ اریب باف
- ۷۱ جاجیم باف با تار معلق
- ۷۳ پودهای اضافی
- ۷۶ پیچ باف
- ۷۷ پیچ بافت یکدست
- ۷۷ پیچ باف مرکب
- ۸۰ بافت چرخان
- ۸۱ بافت تار چرخان با ورق باف
- ۸۲ ویژگی‌های گبه ایران
- ۸۳ ویژگی‌های کلی
- ۸۷ نقوش روی گبه و علایم آن

۸۹	عوامل ایجاد نقوش گلیم
۹۰	سنت‌ها و فرهنگ بومی
۹۲	سیه بندی و نقشه بندی گبه
۹۲	روش سیه‌بندی
۹۴	توانایی نقشه خوانی گلیم
۹۶	انواع نقشه
۹۷	توانایی چله کشی دار
۹۷	چله کشی ترکی
۹۹	مزایا و محاسن چله کشی ترکی
۹۹	معایب چله کشی ترکی
۱۰۰	چله کشی فارسی
۱۰۱	مزایا و محاسن چله کشی فارسی
۱۰۱	معایب چله کشی فارسی
۱۰۱	نکاتی در مورد چله کشی
۱۰۲	گبه بافی در سه قرن اخیر
۱۱۲	معانی و اصطلاحات فرهنگ گبه و گلیم
۱۱۳	مفاهیم گلیم
۱۱۳	تعاریف گلیم
۱۱۴	توانایی بافت گلیم
۱۱۵	- خصوصیات بافت پله‌ای
۱۱۶	ویژگی اصول بافت گلیم
۱۱۷	بافت انواع گلیم‌های سنتی
۱۲۰	آشنایی با گلیم‌های مناطق مختلف ایران
۱۲۳	توانایی بستن کوچی
۱۲۴	گبه‌های چهارمحال بختیاری

- ۱۲۹انواع رنگ در رنگری گلیم و گبه
- ۱۲۹رنگ طبیعی
- ۱۳۷رنگ‌های پر کاربرد و طریقه‌ی تهیه‌ی آنها
- ۱۳۷سفیدها
- ۱۳۸سبزها
- ۱۳۸رنگ نارنجی، رنگ زرد و رنگ نخودی
- ۱۴۰سیاه‌ها
- ۱۴۱قهوه‌ای‌ها
- ۱۴۳زردها

مقدمه

گبه انواعی از زیرانداز میباشد و همچون فرش بافی ارزش هنری بسیاری نیز دارد بطوریکه امروزه در همه جای دنیا طرفداران بیشماری را به خود جلب کرده. برخی از محققان دلیل نامگذاری این قالیچه با عنوان گبه را ضخیم بودن و کاربرد آن در حفاظت نسبت به عوامل مختلفی چون سرما میدانند. میتوان گفت تاریخچه پیدایش و تولید گبه به زمان انسالهای اولیه برمیگردد چراکه آنها در ابتدا از پوست حیوانات مختلف به عنوان زیرانداز خود استفاده می کردند و به مرور زمان و با کسب تجارب توانستند از پشم حیوانات اهلی نخستین زیراندازهای تار و پودی را تولید کنند که یکی از آنها گبه میباشد.

گبه که به قالیچه خرسک نیز معروف است از جنس همان قالی میباشد با این تفاوت که در اندازه های کوچکتر و با پرزهایی بلندتر تهیه میشود و عمدتاً هنر دست عشایر مناطق مختلفی چون بوشهر، شیراز، خراسان و ... میباشد و در واقع جزو سرمایه اصلی این مردم محسوب میشود. لازم به ذکر است استان فارس با قدمتی ۱۵۰ ساله در زمینه گبه بافی را میتوان از پیشگامان این هنر در ایران دانست. این منطقه شامل ایل نشینانی چون ایلات قشقایی، خمسه، ممسنی و بختیاری میباشد و میتوان با جرات گفت که گبه های بافت ترکان

قشقایی فارس از بهترین هاست بطوریکه در خارج از کشور نیز از اعتبار خاصی برخوردار میباشد. از دیگر مراکز مهم بافت گبه می‌توان از دو گنبدان، باشت، تل گر، چشمه بلقیس، ده شیخ و چرام در شهرستان کهکیلویه، ده علیا و ده سفلی علیا، برازجان و حوزه‌های روستایی شول و ده کهنه از استان بوشهر نام برد.

از تفاهت‌های اصلی گبه با فرش یا قالی را میتوان در عواملی دانست چون سایز، بلندی پرزها که بعضاً به یک سانتیمتر هم میرسد، شمار پود بیشتری که در آنها به کار می‌رود که البته خود عاملی برای نرم بودن گبه‌ها نیز محسوب میشود.

خوشبختانه یکی از عواملی که سبب شده گبه‌ها را بتوان در انواع مختلف طرح و نقش یافت، نقش برداری سنتی و ذهنی بافندگان آن است چراکه در بافت این نوع از زیر اندازه‌های میچ گونه نقشه‌ای وجود ندارد و هر بافنده‌ای هرآنچه در ذهن خود دارد را به مرحله اجرا در می‌آورد به همین علت با جرات می‌توان گفت اگر میلیون‌ها گبه را در کنار هم قرار دهید باز هم محال است در بین آنها در گبه با مشخصاتی کاملاً یکسان پیدا کنید همین نکته نیز از دیگر مشخصه‌های با ارزش هنری این کالا میباشد.

این نوع قالی عمدتاً به شکل فارسی باف و بر روی دارهای زمینی بافته میشود؛ با این حال ممکن است گاهی و در بعضی مناطق به

روش ترکی باف نیز تهیه شوند. با وجود تنوع زیاد طرح و رنگ در گبه‌ها با این حال میتوان گفت زمینه گبه‌های تولیدی مناطق مختلف ایران اکثرا دارای رنگ‌های روشن نظیر سفید، کرم یا شیری میباشد. بافت گبه معمولا به وسیله‌ی پشم خودرنگ مخلوط با موی بز صورت میگیرد. این پشم‌ها پس از شستشو ریسیده و تابیده می‌شود و سپس برای بافت مورد استفاده قرار میگیرند.

انواع گبه

با وجود اینکه در گبه هیچ طرح از پیش تعریف شده‌ای وجود ندارد با این حال شاید بتوان گفت یکی از نقش‌های اصلی گبه‌های ایرانی را طرحی به نام "کم" تشکیل میدهد. اصطلاح محلی "کم" در واقع متشکل از یک مربع مستطیل و یک ردیف لوزی در وسط آن میباشد که رئوس هر یک از لوزی‌ها، با رئوس لوزی‌های دیگر متصل است. گبه‌های اولیه‌ای با توجه به اینکه برای نیاز و مصارف شخصی تولید میشدند عموما ساده و بدون نقش بودند اما به مرور زمان و با تجاری شدن این کالا بافندگان آن با الهام گرفتن از عواملی چون طبیعت، آمال و آرزوهایشان به ایجاد طرح‌های متنوعی دست زدند.